

مفهوم نسبت نیمرخ سیاسی (PPR) در تعیین نگرش ذی‌نفعان به تغییر اقدامات کشاورزی و منابع طبیعی

فاطمه کاتب^۱

اباذر اسمعلی عوری^{۲*}

esmailiouri@uma.ac.ir

رئوف مصطفی زاده^۳

معراج شری^۴

زینب جزاوی^۵

تاریخ پذیرش: ۹۹/۱۰/۱

تاریخ دریافت: ۹۸/۹/۵

چکیده

زمینه هدف: تدوین یک طرح جامع برای توسعه کشاورزی، منابع طبیعی و آبخیزداری با هدف شناسایی تمام نیازها و مسائل مربوط به ذی‌نفعان مختلف به‌طور جداگانه دشوار است. به‌همین منظور، استفاده از یک نیمرخ سیاسی به‌عنوان ابزاری با ارزش در فرآیند برنامه‌ریزی حوزه آبخیز می‌تواند کمک کند تا مسائل اجتماعی مرتبط را شناسایی نموده، اطلاعات لازم در مورد آن‌ها را جمع‌آوری کرده، و نهایتاً در برنامه مدیریت فعالیت‌های کشاورزی و منابع طبیعی خلاصه‌سازی و به کار گرفته شوند.

روش بررسی: پژوهش حاضر به لحاظ روش، توصیفی-تحلیلی و به لحاظ هدف، از نوع تحقیقات کاربردی است.

یافته‌ها: در این مقاله مفهوم نسبت نیمرخ سیاسی در تعیین نگرش ذی‌نفعان به تغییر در اقدامات کشاورزی و منابع طبیعی معرفی و تبیین می‌کند. هم‌چنین، اطلاعات جامع و لازم در خصوص نقش افراد، گروه‌ها و سازمان‌ها بر تصمیمات سازمان‌های دولتی ارائه می‌دهد تا مدیران از مشارکت ذی‌نفعان در فرآیندهای تصمیم‌گیری و اجرا استفاده نمایند. در این رویکرد، ابتدا یک مسئله یا مشکل و سپس دست‌اندرکاران مختلف در پروژه شناسایی شده و بر اساس اطلاعات پرسشنامه‌ای، نگرش دست‌اندرکاران از طریق تعیین موقعیت، اهمیت و قدرت مشخص خواهد شد. در ادامه، مقادیر نسبت نیمرخ سیاسی محاسبه خواهد شد. مقادیر شاخص محاسبه شده امکان ارزیابی نقش هر کدام از دست‌اندرکاران یا ذی‌نفعان در حل مشکل و یا تصمیم‌گیری در خصوص آن را فراهم خواهد نمود.

- ۱ - دانشجوی کارشناسی ارشد آبخیزداری، دانشکده کشاورزی و منابع طبیعی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.
- ۲ - استاد گروه منابع طبیعی، دانشکده کشاورزی و منابع طبیعی و عضو پژوهشکده مدیریت آب، دانشگاه محقق اردبیلی. * (مسئول مکاتبات)
- ۳ - دانشیار گروه منابع طبیعی، دانشکده کشاورزی و منابع طبیعی و عضو پژوهشکده مدیریت آب، دانشگاه محقق اردبیلی.
- ۴ - استادیار گروه منابع طبیعی، دانشکده کشاورزی و منابع طبیعی، دانشگاه محقق اردبیلی.
- ۵ - استادیار گروه منابع طبیعی، دانشکده کشاورزی و منابع طبیعی و عضو پژوهشکده مدیریت آب، دانشگاه محقق اردبیلی.

بحث و نتیجه‌گیری: رویکرد مذکور می‌تواند در تعیین نقاط قوت و ضعف تصمیم‌گیری و اجرای اقدامات مختلف در خصوص حل مشکل یا اتخاذ رویکرد جدید مورد استفاده قرار گیرد.

واژه‌های کلیدی: تصمیم‌گیری، دست‌اندرکاران، مشارکت، قدرت نفوذ.

The Concept of Policy Profile Ratio (PPR) in Determining Stakeholders' Attitudes to Changing Agriculture and Natural Resources Practices

Fatemeh Kateb¹

Abazar Esmali Ouri^{2*}

esmaliouri@uma.ac.ir

Raof Mostafazadeh³

Mearaj Sharari⁴

Zeinab Hazbavi⁵

Admission Date: December 21, 2020

Date Received: November 26, 2019

Abstract

Background and Objective: It is difficult to formulate a comprehensive plan for the development of agriculture, natural resources, and watershed management to identify all the needs and issues of different stakeholders, separately. To this end, using of policy profile as a valuable tool in the watershed planning process could be helpful to identify relevant social issues, collect essential information about them, and ultimately summarize and applied these data in the agricultural and natural resources management program.

Material and Methodology: The current research is descriptive-analytical in terms of method and applied research in terms of purpose.

Findings: In this paper, the concept of policy profile ratio (PPR) in determining the stakeholder attitudes regarding the changing agricultural and natural resources measures, has been introduced and elaborated. In addition, a comprehensive and necessary information on the individuals, groups and organizations role on the decision making of government agencies has been provided for managers to use of stakeholder participation in decision making and implementation processes. In this approach, firstly an issue or problem and then different stakeholders of the project are identified and based on the questionnaire information; the stakeholder's attitude will be assigned through determining their position, importance and power. Hence, the values of policy profile ratio will be computed. The values of

1- MSc Student of Watershed Management Engineering, *University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran.*

2- Professor, Department of Natural Resources, Faculty of Agriculture and Natural Resources, and Member of Water Management Research Center, *University of Mohaghegh Ardabili. (Corresponding Author)*

3- Associate Professor, Department of Natural Resources, Faculty of Agriculture and Natural Resources, and Member of Water Management Research Center, *University of Mohaghegh Ardabili.*

4- Assistant Professor, Department of Natural Resources, Faculty of Agriculture and Natural Resources, and Member of Water Management Research Center, *University of Mohaghegh Ardabili.*

5- Assistant Professor, Department of Natural Resources, Faculty of Agriculture and Natural Resources, and Member of Water Management Research Center, *University of Mohaghegh Ardabili.*

calculated index will allow to assess the role of each practitioner or stakeholder in the problem solving or deciding on it.

Discussion and Conclusion: The introduced approach can be applied to identify the strengths and weaknesses of decision-making and to take various actions to solve the problem or adopt a new approach.

Key words: Decision making, Practitioners, Participation, Power of influence.

مقدمه

در اوایل قرن بیستم، سازمان‌های مرکزی که به‌طور یک جانبه عمل می‌کردند، تلاش‌های عمومی خود را در مورد تصویب پروژه‌های خاص برای شهروندان به‌سمت دخالت و درگیری نظر شهروندان در فرایند تصمیم‌گیری متمرکز کردند. قانون آیین دادرسی اداری سال ۱۹۴۶ را می‌توان به‌عنوان یک تغییر در فضای نظارتی در نظر گرفت. به‌نحوی که دهه ۱۹۶۰ نشان‌دهنده تغییر در نقش مردم در مدیریت منابع بود که در درجه اول به‌دلیل نگرانی شهروندان در مورد تخریب محیط زیست بوده است (۵). نتایج تحقیقات انجام شده در هندوستان مؤید آن است که اعضای بهره‌برداران انجمن آب از عملکرد این واحدها بسیار رضایت دارند. به‌طوری که کشاورزان تمایل دارند از همیاری و سرمایه‌گذاری‌های مشترک و حمایت‌های دولت برای افزایش بازده مصرف آب در قالب بهره‌برداری جدید متشکل شوند. وجود چنین انگیزه‌ای در کشاورزان که موضوع اصلی این تحول است بر میزان موفقیت اجرای طرح نهادمندی نظام‌های بهره‌برداری نوین و مناسب افزود و مشارکت واقعی آنان در فرآیند این تحول ساختاری مورد توجه قرار گرفت و موجبات رشد و توسعه پایدار این حرکت را فراهم نمود (۵). هم‌چنین، شورای منابع آب آمریکا که در سال ۱۹۶۱ تأسیس شد، برای ضرورت انجام پروژه‌های جدید و نیاز به مشارکت انواع ذی‌نفعان در سیاست‌گذاری، به‌دنبال یافتن توجیه قانع‌کننده و مستدل بوده است (۵). شاید تأثیرگذارترین قانون حمایت از مشارکت مدنی در این زمینه، قانون سیاست ملی محیط زیست ارائه شده در سال ۱۹۶۹ بوده است. سازمان ملی حفاظت از محیط زیست (EPA)، تمام ادارات را ملزم کرد که به جای پرداختن به موضوعات کم‌اهمیت‌تر، به موضوعاتی که نیاز به تجزیه و تحلیل کامل داشتند، و نیاز به ورود جوامع را در برداشته باشند، توجه کنند (۵).

سازمان‌های دولتی و دانشگاهی برای ارزیابی وضعیت آب، خاک و منابع زیستی در حوزه‌های آبخیز منابع مختلفی را تهیه کرده‌اند، اما ابزارهای معدودی برای ارزیابی نگرش مالکان زمین و وضعیت اجتماعی، اقتصادی و سیاسی در دسترس است (۳). در همین

عدم توجه مناسب به نقش‌آفرینی ذی‌نفعان در برنامه‌های مدیریتی اعم از منابع طبیعی پیامدهای قابل توجهی را در ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و نیز محیط زیستی به دنبال داشته است. یکی از دلایل بروز این مسأله، اتخاذ امروزه بسیاری از برنامه‌های مدیریت منابع طبیعی، به‌دلیل کم‌توجهی به خصوصیات و موقعیت ذی‌نفعان در شبکه روابط اجتماعی آن‌ها، با شکست مواجه رویکرد بالا به پایین^۱ بوده که ضمن این‌که هزینه‌های زیادی را به دولت و جامعه تحمیل می‌کند، از اثربخشی کافی برخوردار نیست. به‌دلیل تغییر و تکامل دیدگاه در مورد مدیریت سرزمین، نگاه دولت‌گرا و تمرکزگرا که سعی دارد برای تدوین و پیاده‌سازی راهبردها از بالا به پایین اقدام کند، جای خود را به نگاه اجتماع‌محور برای جلب مشارکت‌های مردمی و اجتماعی داده است (۱). مشارکت ذی‌نفعان در زمان برنامه‌ریزی اقدامات کشاورزی به‌منظور اتخاذ تصمیمات مناسب ضروری است، زیرا که برنامه باید با توجه به نیازهای اساسی آن‌ها تدوین شود و باید به نیاز روزانه اکثر ذی‌نفعان مانند تامین آب آشامیدنی، خوراک دام و سوخت برای پخت و پز توجه کند. از آن‌جایی که برنامه‌های توسعه آبخیز برای مردم محلی ارائه می‌شوند، از این‌رو مردم محلی باید در اجرای برنامه با تأمین نیروی کار و پول کافی در ساخت سازه‌های حفاظت خاک و آب در زمین‌های خود و زمین‌های محلی شرکت کنند. هم‌چنین، مشارکت در مرحله نگهداری سازه‌های طراحی شده مورد نیاز است زیرا بدون حمایت و مراقبت توسط مردم محلی برنامه پیشنهادی و اجرا شده موفق نخواهد بود. علاوه بر این، در ارزیابی برنامه‌ها نیز مشارکت مردم محلی یک ضرورت است، به‌طوری که ممکن است نقاط مورد نظر برای بهبود برنامه‌ریزی پروژه‌های آبی را بهتر مورد توجه قرار دهند (۲). از طرفی، به‌منظور تدوین یک برنامه مدیریتی همه‌جانبه در مقیاس حوزه آبخیز، کشف نیازها و مسائل بسیاری از مالکان زمین به‌طور جداگانه، زمان‌بر و مشکل است، و زمانی که این مسائل آشکار می‌شوند، ترکیب آن‌ها با اهداف زیستی و تولیدی در مدیریت زمین دشوار خواهد بود.

کاربری اراضی، (۲) ظرفیت جامعه، (۳) نشاط اقتصادی، (۴) ساختار سیاسی، (۵) نگرش مالکین زمین و (۶) برخورداری از تحصیلات و ارتباطات می‌باشد. دانستن این موضوعات در شناسایی مشکلات حوزه آبخیز و شکل‌گیری اهداف آبخیزداری کمک می‌کند (۳). در زمینه به‌کارگیری ابزار مدیریتی نیمرخ سیاسی و مفاهیم مربوط به آن مطالعات محدودی صورت گرفته است. برای مثال، هیث‌کت^۳ (۱۹۹۸)، در بررسی نیاز به صدور مجوز دفن زباله‌های مسکونی از عموم مردم در ایالات متحده آمریکا، برای هشت گروه مشارکت‌کننده، نسبت نیمرخ سیاسی (PPR) را برآورد کرد. عدد محاسبه شده برای نسبت نیمرخ سیاسی در این مطالعه به میزان ۱/۷۱ به‌دست آمد که نشان‌دهنده پذیرش موضوع توسط جامعه بوده است. این مطالعه هم‌چنین نشان داد که بیش‌ترین حمایت‌ها از موضوع مربوط به اداره حفاظت از محیط زیست، گروه‌های محیط‌زیست محلی و شهروندان بوده است و با وجود مخالفت دولت فدرال، حمایت از این موضوع بستگی به حمایت سایر مشارکت‌کنندگان نیز دارد (۶). هم‌چنین، کریستین^۴ و همکاران (۲۰۱۵)، با مطالعه نقش علوم اجتماعی در موفقیت پیاده‌سازی راهبردهای مدیریت آبخیز آن به این نتیجه رسیدند که مدیریت آبخیز موفق و تغییرات در شرایط کیفیت آب وابسته به تغییرات در رفتارهای افرادی است که با آبخیزداری و دیگر منابع طبیعی در ارتباط هستند. علاوه بر این اشاره کردند که رفتارهای فردی تحت تأثیر انواع مختلفی از عوامل اجتماعی، روحی، نهادی و اقتصادی است که باید برای اجرای موفقیت‌آمیز راهبردهای آبخیزداری شناخته شوند. برای افزایش ارتباط‌پذیری رفتار با مسائل آب، طرح‌های مدیریت آبخیز باید شامل راهبردهای ارتباطی باشد که در آن مخاطبان خاص مورد هدف قرار می‌گیرند (۸). وایتیاناث^۵ و همکاران (۲۰۱۸)، میزان مشارکت و نگرش کشاورزان حوزه آبخیز ایالت تالانگالا واقع در هند را در برنامه مدیریت یکپارچه آب (IWMP)^۶ و تعیین مزایای آن بررسی نمودند. در تحقیق ایشان عوامل سن، تحصیلات، آموزش، الگوی تصمیم‌گیری، انسجام گروهی،

راستا، اخیراً نیمرخ سیاسی (PP)؛ به‌عنوان روشی برای ارزیابی تأثیر افراد، گروه‌ها و سازمان‌های مختلف بر تصمیمات سازمان‌های دولتی ابداع شده است (۴). یک نیمرخ سیاسی مجموعه‌ای از داده‌های پایه است که مشخصات یک جامعه یا افراد را در یک منطقه تعریف شده توصیف می‌کند. این مجموعه داده‌ها، کاربری و مالکیت زمین، حیات اقتصادی، ظرفیت جامعه، ساختارهای دولتی و سیاسی و نگرش عمومی را توصیف می‌نماید. به‌عبارتی، نیمرخ سیاسی یک "نسخه لحظه‌ای" از زندگی اجتماعی در یک مقطع زمانی است. داده‌های جمع‌آوری شده برای آن شامل شرایط غالب، مانند گرایش‌های مثبت و منفی در الگوهای استفاده از زمین، حیات اقتصادی و نگرش‌های شهروندی است. این داده‌ها و روندها می‌توانند تنش‌ها و موانع فرآیند برنامه‌ریزی حوزه آبخیز را آشکار سازند. هم‌چنین، نیمرخ سیاسی مسائل مهم و نگرانی‌های جامعه و شهروندان محلی را که باید در برنامه مدیریت حوزه آبخیز مورد توجه قرار گیرند را به تصویر می‌کشد و به‌طور کلی ذی‌نفعان مهم حوزه آبخیز و نیازها، مشکل‌ها و دغدغه‌های آن‌ها را شناسایی می‌کند. هدف از نیمرخ سیاسی ارائه داده و اطلاعات جهت جمع‌بندی معقول از مسائل اجتماعی در برنامه مدیریت حوزه آبخیز است که در نهایت منجر به تصمیمات آگاهانه‌تری توسط کمیته برنامه‌ریزی حوزه آبخیز می‌شود. کمیته‌های برنامه‌ریزی حوزه آبخیز می‌توانند از نیمرخ سیاسی برای شناسایی ذی‌نفعان که باید در اقدامات آبخیزداری گنجانده شوند، کمک به ایجاد اهداف قابل‌اندازه‌گیری، شناسایی موانع مرتبط با پذیرش طرح مدیریت حوزه آبخیز، توسعه آموزش، ارتباطات و استراتژی‌های اجرایی استفاده کنند. شناسایی ذی‌نفعان حوزه آبخیز، یک گام اساسی در شروع استراتژی مدیریت آبخیزداری است. هم‌چنین محدودیت‌ها و مشوق‌های موجود را که ممکن است بر توسعه و اجرای یک برنامه مدیریتی در حوزه آبخیز تأثیر بگذارد، ارزیابی کند. این محدودیت‌ها و انگیزه‌ها می‌توانند از نظر اقتصادی، سیاسی و یا اجتماعی باشند. شاخص‌هایی که می‌تواند مورد بررسی قرارگیرد شامل: (۱)

4- Kristin

5- Vaithyanath

6- Integrated water management program

1- Policy Profile

2- Snap shot

3- Heathcote

سازمان‌های غیردولتی، مراکز استعدادی و سازمان‌های مستقر در جامعه را در ارتقاء مداخلات CSA در سطح محلی ارزیابی کرد. ذی‌نفعان، به‌طور عمده فناوری‌های مدیریت آب و بیمه کشاورزی در برابر خطرات اقلیمی و آب و هوا و خدمات مشاوره‌ای مبتنی بر فناوری اطلاعات و ارتباطات در اولویت قرار گرفتند (۱۰).

ایگناتیوس^۴ و همکاران (۲۰۲۰)، برنامه مدیریت حوزه آبخیز اندونزی را با استفاده از تعدادی شاخص شامل برنامه‌ریزی، مشارکت، سازمان یا نهاد، تقسیم صندوق، جنسیت و سیستم‌های مدیریتی در مورد اندازه‌گیری میزان همکاری بین ذی‌نفعان بر اساس مدل حوزه آبخیز روستایی (VWM)^۵ اسرا ارزیابی کردند. روش مورد استفاده یک مقیاس ترتیبی با مقیاس لیکرت بود. نتایج مدیریت موفق حوزه آبخیز نشان داد که در آن پنج مورد از شش متغیر VWM شامل برنامه‌ریزی، مشارکت، سازمان یا نهاد، تقسیم صندوق و سیستم‌های مدیریتی در رده "خوب" با شاخص‌های مختلف از ۷۸/۲۷ تا ۷۳/۰۸ قرار داشتند (۱۲). در ایران نیز، ملکلی (۱۳۹۸)، PPR را در فرآیند تصمیم‌گیری آبخیز امام‌کندی ارومیه به کار بردند. نتایج حاصل از ارزیابی اثر اقدامات آبخیزداری نشان داد که مدیران امتیازات بالاتری نسبت به کارشناسان و حوزه‌نشینان داشته‌اند و با تعامل نظرات مجموعه دست‌اندرکاران و ذی‌نفعان در خصوص اجرای اقدامات آبخیزداری می‌توان به نتایج بهتری دست یافت (۷).

با توجه به سابقه پژوهش، می‌توان جمع‌بندی نمود که مطالعات صورت گرفته در زمینه ارزیابی نقش و نگرش ذی‌نفعان مختلف در اقدامات مدیریتی کشاورزی و منابع طبیعی محدود بوده و برای ترسیم جمع‌بندی‌های همه‌جانبه نیاز به مطالعات بیشتری می‌باشد. به‌همین منظور، پژوهش حاضر با هدف معرفی نسبت نیمرخ سیاسی (PPR) به‌عنوان یکی از ابزارهای مهم در کمی‌سازی نقش و نگرش ذی‌نفعان در تمام سطوح حوزه آبخیز در یک برنامه مدیریتی انجام شده است. در این مقاله، ابتدا به بیان انواع نیازهای و مشکلات قابل بررسی در تحلیل مشارکت ذی‌نفعان پرداخته شده است. سپس انواع کاربرد نیمرخ سیاسی

بهره‌وری رهبری گروهی، جهت‌گیری سختی کار و رابطه آن با میزان مشارکت کشاورزان مورد ارزیابی قرار گرفت. نتایج نشان داد که اکثر کشاورزان حوزه آبخیز دارای مشارکت متوسط در IWMP بودند (۱۱). در ادامه، توماس^۱ و همکاران (۲۰۱۹)، روش‌های مشارکت ذی‌نفعان در تصمیم‌گیری طرح آب ایالت کارولینای جنوبی را مورد بررسی قرار دادند. در این مطالعه، مشارکت ذی‌نفعان در تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی منابع آب با استفاده از پرسشنامه، توصیف و تحلیل شد. روش‌های مورد استفاده در این فرآیند با تلاش‌هایی که قبلاً مورد استفاده قرار می‌گرفت متفاوت بوده است. بدین‌صورت که در چرخه مشارکت ذی‌نفعان در تصمیم‌گیری‌ها از جمع‌آوری اطلاعات به‌صورت مشورتی، ایجاد شورای محلی برای مشاوره انجام شد. نتایج نشان داد در جلساتی که جهت بررسی آب‌های سطحی تشکیل شد، دولت با اهمیت‌ترین نماینده ذینفع در هر هشت حوضه مورد مطالعه بود و ذی‌نفعان آب‌های زیرزمینی بیش‌تر توسط صنعت یا اجرا مورد استفاده قرار گرفته‌اند (۹). علاوه بر این، آران^۲ و همکاران (۲۰۱۹)، چارچوبی برای اولویت‌بندی مداخلات کشاورزی هوشمند-اقلیم (CSA)^۳ و ارزیابی تناسب اجرا با ذی‌نفعان کلیدی را در ماهرشتر هند به‌کار گرفتند. مرحله اول شامل شناسایی مشارکتی و ارزیابی مداخلات خاص CSA برای سیستم‌های مختلف زراعی با پتانسیل کاهش خطرات اقلیمی در کشاورزی بوده است. مرحله دوم شامل همه مداخلات منتخب CSA بر اساس ارزیابی فنی آن‌ها، هزینه اجرا، فراگیر بودن و هم‌افزایی با برنامه‌های دولت بود. سپس در مرحله سوم، موانع احتمالی پذیرش فناوری CSA در ارتباط با دسترسی به منابع، دانش قابل قبول کشاورزان، دسترسی به خدمات کشاورزی، بازار و پشتیبانی دولت امکان‌سنجی شد. هم‌چنین در مرحله چهارم، مکانیسم‌های تشویقی برای ترویج مداخلات CSA مانند یارانه دولت، ارتباط بازار، ارائه وام و ظرفیت‌سازی با کشاورزان و ذی‌نفعان کلیدی ارزیابی شدند. در انتها، چارچوب اولویت‌بندی نقش سازمان‌های مختلفی از جمله دولت، بخش خصوصی،

4- Ignatius

5- Village Watershed Model

1- Thomas

2- Arun

3- Climate Smart Agriculture

و انواع ذی‌نفعان یا دست‌اندرکاران تشریح و نهایتاً نحوه و روش اندازه‌گیری نسبت نیمرخ سیاسی بیان شده است.

انواع نیازها و مشکلات قابل بررسی در تحلیل ذی‌نفعان

بررسی نگرش افراد در زمینه‌های مختلف به مدیران و مجریان کمک می‌کند که از شیوه تفکر مردم درباره موضوعات مشخص مطلع شده و آگاهی یابند. استفاده از نیمرخ سیاسی به‌عنوان ابزار تحلیل ابعاد انسانی در برنامه مدیریت حوزه آبخیز به کار برده می‌شود (۴ و ۱۳). نیمرخ سیاسی، بینشی در مورد مسائل پیرامون اتخاذ یک تصمیم خاص بر اساس اطلاعات موجود ارائه می‌دهد. عملکرد نیمرخ سیاسی بسیار شبیه عکس فوری، محدود به زمان و متکی به رویکرد عکاس است. با تهیه و تبیین یک نیمرخ سیاسی در ابتدای فرآیند تصمیم‌گیری و سپس با نظارت بر تغییرات، می‌توان سیستمی را برای ارزیابی میزان تغییر سطح حمایت اجتماعی ایجاد کرد (۳). نیمرخ سیاسی اولیه می‌تواند به‌عنوان مرجع یا مبنایی برای مقایسه شرایط آینده جامعه ناشی از تغییر راهبردهای مدیریت استفاده از زمین نیز در نظر گرفته شود. بخش ابعاد انسانی برنامه آبخیزداری، ماهیت اجتماعی یک آبخیز را توصیف می‌کند. برای درک یک جامعه و رابطه کلی آن با مدیریت آبخیزها، ساختارهای اجتماعی و فرایندهای آن بایستی شناخته شوند که خود نیز نیاز به جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل اطلاعات جدید و خلاقانه دارد. همان‌طور که درک کامل و دقیق اطلاعات در مورد محیط فیزیکی و طبیعی مهم است، ارزیابی‌های اجتماعی نیز نباید با توجه و کیفیت کم‌تری انجام شوند (۱۵). تعیین ابزار نیمرخ سیاسی می‌تواند برای هر تعدادی از تصمیمات پیشنهادی (از جمله تعریف جدید و اصلاحات) اعمال شود تا اقدامات ویژه مورد نیاز در هر مرحله در طول مسیر مشخص شود. نیمرخ سیاسی، تصمیمی است که یا به خوبی پذیرفته شده است یا به‌طور گسترده با آن مخالفت می‌شود. تصمیم‌های معدودی که در جامعه تأثیر بگذارد منجر به حمایت گسترده یا مخالفت می‌شود (۱۵). به عنوان مثال، گزینه‌های مختلف ممکن است بسته به اثرات و جنبه محیطی که در نظر گرفته می‌شود ترجیح داده شوند، اسیدی شدن خاک، تغییر کاربری زمین، تغییر آب و

هوا و غیره به‌منظور تصمیم‌گیری، جنبه‌های مختلف محیطی باید وزن‌دهی شوند. این کار ممکن است به صورت ناآگاهانه توسط تصمیم‌گیرنده و یا از طریق استفاده از نوعی روش وزن‌دهی انجام شود، ممکن است مورد اخیر توسط تحلیل‌گر انجام شود که ارزیابی تصمیم‌گیرنده یا هر دو را با هم انجام می‌دهد. از آن‌جا که جنبه‌های زیست‌محیطی اغلب تنها جنبه‌هایی نیستند که در تصمیم‌گیری در نظر گرفته می‌شوند، وزن‌دهی نیز باید متناسب با بعد محیطی و دیگر ابعاد مانند اقتصادی و اجتماعی انجام شود (۱۶). در این مقاله، هدف از نیمرخ سیاسی، ارائه داده و اطلاعات برای جمع‌بندی معقول از مسایل اجتماعی در برنامه مدیریت حوزه آبخیز معرفی شده است که در نهایت منجر به تصمیمات آگاهانه‌تری توسط کمیته برنامه‌ریزی حوزه آبخیز می‌شود. هم‌چنین نیمرخ سیاسی به تصمیم‌گیرندگان در سازمان‌دهی پرسنل خود و استفاده از دیگر ناظران آگاه کمک می‌کند (۴).

کاربردهای نیمرخ سیاسی

چندین کاربرد ارزشمند برای نیمرخ سیاسی وجود دارد: (۱) تمرکز بر ادراکات مختلف از وضعیت سیاسی، (۲) پیش‌بینی نتیجه، (۳) نظارت بر تغییرات در موقعیت، (۴) شناسایی پتانسیل برای توافقات. در درون یک سازمان، یا در بین افراد آگاه، برداشت‌های متفاوتی از شرایط سیاسی پیرامون یک تصمیم وجود دارد که بر حمایت از آن تصمیم تأثیر می‌گذارد. در فرآیند توسعه یک نیمرخ سیاسی، این ادراکات متفاوت می‌توانند به هم نزدیک شوند، یا روشی برای حل اختلاف مشخص شود. معمولاً افراد گروه ممکن است در ابتدا بر روی برآوردها مخالفت کنند، اما پس از یک دوره بحث، این تفاوت‌ها احتمالاً حل خواهند شد (۱۵). در این زمینه، ویسبرگ و همکاران (۲۰۰۲) چارچوبی را برای تصمیم‌گیری در مورد محیط زیست شامل ویژگی‌های اصلی و زمینه‌ای طبق جدول ۱ ارائه داده‌اند. هر چند هدف این بوده است که چارچوب پیشنهادی برای توصیف فرایندهای تصمیم‌گیری در تجارت و تعریف اطلاعات محیط زیستی مورد استفاده قرار گیرد (۱۷)، اما به سبب اهمیت آن و تناسب موضوعی در برنامه‌های منابع طبیعی و کشاورزی نیز قابل کاربرد است.

جدول ۱- چارچوب تصمیم‌گیری در مورد محیط زیست (۱۷).

Table 1. Environment decision-making framework (17).

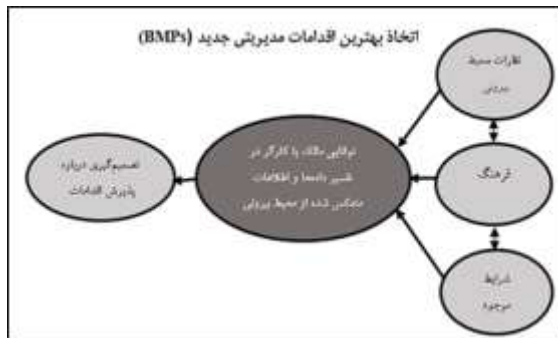
ویژگی‌های زمینه‌ای	خصوصیات اصلی
سطح پیشرفت	هدف تصمیم‌گیری
اهمیت زیر سیستم	ویژگی‌های زمانی و مکانی
پیچیدگی تغییر سیستم	انواع سؤالات
آرمان تصمیم‌گیرنده	
سطح کنترل رشته	
انواع تصمیم‌گیری	
مراحل تصمیم‌گیری	
زمینه فرهنگی	

گروه‌های مختلفی از ذینفعانی باشد که نمایندگان واقعی حوزه آبخیز هستند. توجه به تعدد افراد سهام در یک آبخیز و وجود دیدگاه‌های متفاوت آن‌ها، نظرات در خصوص بهترین فعالیت‌های مرتبط با یک آبخیز ممکن است بسیار متنوع باشد. مجموعه افراد، گروه‌ها، علاقه‌مندان و مؤسسه‌ای که باید در مشارکت نقش داشته باشند عبارت‌اند از: رسانه‌های جمعی، صاحبان اراضی، مدیران، سازمان‌های کشاورزی، شرکت‌های تجاری و صنایع کشاورزی، گروه‌های حفاظت از محیط زیست، مسئولین منتخب محلی، آموزش‌دهندگان، دانش‌آموزان، سازمان‌های مدنی و اجتماعی، رهبران مذهبی و افراد بازنشسته می‌باشند. انواع ذی‌نفعان می‌توانند در چند گروه دسته‌بندی شوند: گروه ۱، افراد علاقه‌مند به منابع گروه ۲، افرادی که در محل زندگی یا کار می‌کنند و یا اینکه در نزدیکی یک منبع قرار دارند؛ گروه ۳، افرادی که نماینده شهروندان هستند؛ گروه ۴، افرادی که صورتحساب‌ها را پرداخت می‌کنند؛ گروه ۵، افرادی که علاقه‌مند به شرکت در فرآیندهای تصمیم‌گیری می‌باشند؛ گروه ۵، افرادی که از نظر قانونی مسئولیت منابع عمومی را بر عهده دارند. در اینجا، واژه "عموم" بر نوعی از یک‌دستی دلالت می‌کند. همکاری عمومی بایستی بر حسب "اجتماع" یا گروه‌هایی از افراد که نوع و میزان علاقه‌مندی یکسانی درباره موضوع مورد نظر دارند، در نظر گرفته

درک پیامدهای یک موضوع یا مسئله، اولین گام اساسی در فرایند تصمیم‌گیری است. در این مرحله ابزارهای مفهومی می‌توانند کمک کنند، اما در نهایت این درک بستگی به انعکاس و بازتاب فردی دارد. به عبارت دیگر، درک جایگاه اجتماعی تصمیم‌گیر برای انتخاب ابزار مناسب ضروری است. وزندهی بخش مهمی از تصمیم‌گیری است. ابزارهای تحلیلی ممکن است اطلاعاتی در مورد گزینه‌های مختلف فراهم کنند، اما اطلاعات ارائه شده اغلب به سادگی یک پاسخ را ارائه نمی‌دهند (۱۸).

انواع ذی‌نفعان یا دست‌اندرکاران

شناسایی ذی‌نفعان حوزه آبخیز، یکی از مهم‌ترین گام‌ها در شروع استراتژی طرح توسعه کشاورزی، حفظ محیط زیست و آبخیزداری و در تعیین نیمرخ سیاسی است. به نحوی که اگر یکی از شرکت‌کنندگان مهم حذف شود یا گروه‌بندی نامناسبی از حامیان انجام شود. این تجزیه و تحلیل را تحریف کرده و در نتیجه برآیند آن مفید نخواهد بود. فعالیت‌های مشارکتی در صورتی موفق‌تر خواهد بود که سازمان‌ها، شرکت‌ها و افراد حقیقی از مراحل ابتدائی دخالت داشته باشند، منافع مشترک خود را شناسایی نمایند و در راستای یک دورنمای مشترک فعالیت نمایند. هدف کلان هر گونه مشارکتی باید جلب همکاری

شکل ۱- پویایی فرآیند سازش در اتخاذ بهترین اقدامات مدیریتی^(۱۶)

Figure 1. The dynamics of the compromise process in adopting the best management practices (16).

نظرات خارجی باید به گونه‌ای ارائه شود که فرهنگ ذینفعان و نیز شرایط خاص مدیریتی موجود را در نظر بگیرد. فرآیند مشارکت از طریق تیم توسعه و اجراء باید ذینفعان را قبل از تقاضای ایجاد تغییر مطلع نمایند. ذینفعان به جای این‌که رفتار یا عادت معمول خود را ادامه دهند، باید کارهای متفاوتی انجام دهند، رفتار خود را تغییر دهند و اقدامات و رفتارهای جدید محیط زیستی (بعضی از این‌ها ممکن است ناخوشایند باشند) به‌کار گیرند. فرآیند سازش بایستی بر این ناسازگاری‌ها فائق آید (۱۶). افراد معمولاً ایده‌های جدید را در چهار مرحله شامل دانش، ترغیب، اجرا و ارزیابی می‌پذیرند که منظور از هر کدام از این مراحل و نیز مسائل حاکم بر آن‌ها به تفکیک در ادامه توضیح داده شده است.

- **مرحله دانش ایده/تدبیر چیست؟** تدبیر اندیشیده شده چگونه عمل می‌کند؟ درک ما از آن ایده‌ها چقدر است؟ ذینفعان چگونه از مشکلات و ایده‌ها مطلع می‌شوند؟ شکل ۲ عناصر فرهنگی مؤثر بر رفتار را نشان می‌دهد. فعالیت آموزشی ایده/تدبیر باید به شکل واضحی بیان شود تا افراد بتوانند چگونگی کارکرد آن و معنی و مفهوم آن را درک نمایند. نشست‌های عمومی، میزگردها و کارگاه‌های آموزشی در مورد مسائل کلیدی برگزار می‌شود. بازدیدهای عمومی میدانی به‌منظور ایجاد آگاهی از طریق نشان دادن مشکلات و راه‌حل‌ها برگزار می‌شود. فعالیت آموزشی باید با فعالیت اطلاع‌رسانی ارتباط تنگاتنگی داشته باشد تا اطلاع‌رسانی

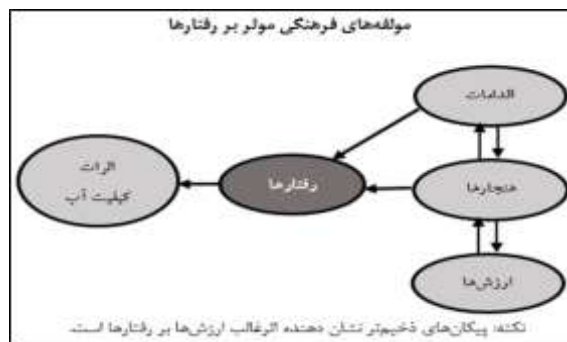
شود. "اجتماع" حداقل شامل چند مورد باید باشد: افراد یا گروه‌هایی که تحت تأثیر مشکل مورد نظر هستند؛ افراد یا گروه‌هایی که ممکن است و یا فکر می‌کنند که ممکن است در اثر حل مشکلات تحت تأثیر قرار گیرند؛ افراد یا گروه‌هایی که حمایت آنان برای تصویب راه‌حل‌ها لازم است؛ افرادی که در آبخیز زندگی می‌کنند و از ارتباط مستقیم با آبخیز خود بی‌اطلاع هستند. این چهار گروه در بسیاری از موارد از نظر ادراک، نگرش و رفتار نسبت به آبخیز کاملاً متفاوت خواهند بود و این تغییرات برای تسهیل مشارکت آنان در فعالیت مدیریت آبخیز باید مورد توجه قرار گیرد. روش دیگر برای دسته‌بندی افراد عمومی ذینفع، قرار دادن آن‌ها در چهار گروه سیاست‌مداران، تصمیم‌گیران، طرفداران و شهروندان عادی است (۱۵). می‌توان از نیمرخ سیاسی برای شناسایی ذینفعان که باید در طرح‌های آبخیزداری دخالت داده شوند، استفاده نمود و همچنین، برای اتخاذ اهداف قابل اندازه‌گیری، شناسایی موانع مرتبط با پذیرش طرح مدیریت حوزه آبخیز، توسعه آموزش، ارتباطات و استراتژی‌های اجرایی ارزشمند است.

فعالیت‌های آموزشی آبخیز باید به اندازه‌ای انعطاف‌پذیر باشند که نقش مناسب و پشتیبانی لازم را برای حصول اطمینان از پذیرش رفتار مطلوب ایجاد نمایند. شکل ۱ پویایی فرآیند سازش را نشان می‌دهد که در آن ذینفعان، نظرات تیم اجرائی را برای اتخاذ تصمیماتی در مورد اصلاح رفتار خود، ترکیب می‌کنند.

- **مرحله اجرا** راهبرد آموزش شامل معرفی اطلاعات و فرصت‌های لازم است تا افراد بتوانند آن‌ها را پیگیری نمایند. بایستی کارگاه‌های آموزشی، راجع به مسائل کلیدی تأسیس، بهره‌برداری و نگهداری برگزار شود. از مشارکت‌کنندگان خواسته شود که در مورد دلیل تصمیم آن‌ها برای مشارکت در پروژه با اطرافیان خود صحبت کنند. بازدیدهای میدانی و روزهای نمایش^۱ برای ارائه جنبه‌های گوناگون موفقیت به ذینفعان برگزار می‌شود. نقش تیم اجرایی در این مرحله شامل مشاوره و توانمندسازی است.

- **مرحله ارزیابی (تائید)** آیا روش مورد استفاده مؤثر بوده است؟ آیا دارای اثرات مطلوب مورد انتظار بود؟ آیا تفاوتی ایجاد شد؟ آیا باید همچنان انجام این کار ادامه یابد یا کار جدید صورت گیرد، یا باید به فعالیت‌های اولیه بازگشت؟ راهبرد آموزش: پیگیری امور باشید و به افراد کمک کنید تا ببینند که اقدامات آن‌ها چه تأثیری در کل آبخیز داشته است. نقش تیم اجرایی شامل تشویق و توانمندسازی می‌باشد (۴). جدول ۲، انواع مشارکت ذی‌نفعان در تصمیم‌گیری‌ها را نشان می‌دهد. همچنین نیمرخ سیاسی محدودیت‌ها و مشوق‌های موجود را که ممکن است بر توسعه و اجرای یک برنامه مدیریتی در حوزه آبخیز تأثیر بگذارد، مورد ارزیابی قرار می‌دهد. این محدودیت‌ها و انگیزه‌ها می‌توانند از نوع اقتصادی، سیاسی و یا اجتماعی باشند. شاخص‌های کاربری اراضی، ظرفیت جامعه، حیات اقتصادی، ساختار سیاسی، نگرش مالکین زمین و برخورداری از تحصیلات و ارتباطات برای محاسبه نسبت نیمرخ سیاسی می‌تواند مورد بررسی قرار گیرد (۲، ۴ و ۱۹).

عمومی را در پی داشته باشد، نقش تیم اجرایی، آموزش و مشاوره می‌باشد (۱۶).

شکل ۲- عناصر فرهنگی مؤثر بر تغییر رفتار (۱۶)

Figure 2. Cultural elements affecting behavior change (16)

- **مرحله ترغیب** چرا این کار باید انجام شود؟ مزیت این ایده چیست؟ دیگران با این تدبیر چه کار می‌کنند؟ آیا انجام آن ضروری است؟ یک ذینفع ایده مورد نظر را به صورت کلی درک می‌کند و درباره آن شروع به اظهار نظر می‌کند. فعالیت آموزشی، اطلاعاتی درباره کمک‌های مالی و فنی موجود فراهم می‌کند. از مشارکت‌کنندگان خواسته شود که در مورد پروژه و دلیل همکاری آن‌ها با پروژه با اطرافیان خود صحبت کنند. اسامی زمین‌داران مشارکت‌کننده را که در حال حاضر از رویکرد مورد نظر بهره‌برداری می‌کنند اعلام کنید تا این افراد بتوانند همسایگان خود را آموزش دهند. مطمئن شوید که اطلاعات صحیح ارائه شده است و با مخاطبان هدف در تفسیر آن همکاری نمائید. اگر موضع مخاطبان هدف از مرحله اطلاع از مشکل به مرحله آمادگی شخصی برای انجام اقدامات خاص تغییر کند، طرح آموزشی موفقیت‌آمیز محسوب می‌شود، نقش تیم اجرایی شامل مشاوره و تشویق خواهد بود.

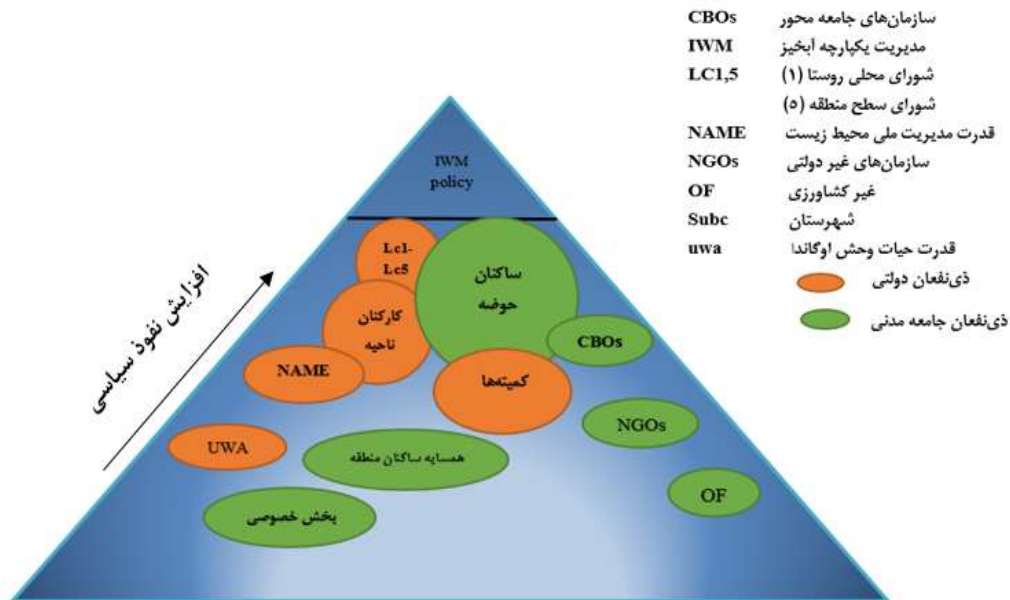
جدول ۲- انواع مشارکت ذی‌نفعان (دالا کلایتون و همکاران، ۲۰۰۰)

Table 2. Types of stakeholder participation (Dalla Clayton et al., 2000)

مشخصات	
مشارکت فقط یک بهانه است.	مشارکت تحمیلی
از قبل تصمیم گرفته شده یا عملیاتی است. اطلاعات به اشتراک گذاشته شده. فقط به متخصصان خارجی تعلق دارد.	مشارکت منفعل
افراد با مشاوره و یا با پاسخ دادن به سوالات مشارکت می‌کنند، هیچ سهمی در تصمیم‌گیری وجود ندارد و متخصصان تعهدی برای پذیرش دیدگاه‌های افراد هیأت مدیره ندارند.	مشارکت مشورتی
افراد در ازای دریافت غذا، پول نقد یا دیگر انگیزه‌های مادی شرکت می‌کنند. مردم محلی با گذشت زمان که انگیزه‌ها پایان می‌یابد، هیچ مشارکتی در انجام اقدامات طولانی‌مدت نخواهند داشت.	مشارکت مادی‌گرایانه
مشارکت توسط نمایندگی‌های خارجی به‌عنوان ابزاری برای دستیابی به اهداف پروژه به‌ویژه کاهش هزینه است. هم‌چنین افراد ممکن است با تشکیل گروه‌هایی برای برآورده کردن اهداف پروژه از پیش تعیین‌شده مشارکت کنند.	مشارکت عملکردی
افراد در تحلیل مشارکت، گرد هم می‌آیند که منجر به برنامه‌های عملیاتی و تشکیل یا تقویت گروه‌های محلی یا نهادهایی می‌شود که چگونگی استفاده از منابع موجود را تعیین می‌کنند. در این رویکرد، از روش یادگیری برای جستجوی دیدگاه‌های چندگانه استفاده می‌شود.	مشارکت تعاملی
مردم با ابتکار عمل مستقل از نهادهای خارجی مشارکت می‌کنند. آن‌ها با مؤسسات خارجی برای منابع و توصیه‌های فنی تماس می‌گیرند اما کنترل بر این که کدام منابع مورد استفاده قرار گیرند را حفظ می‌کنند.	مشارکت خودجوش

را ایجاد می‌کند و می‌تواند در توانایی آن برای دسترسی به اطلاعات و منابع مالی منعکس شود، نشان داده می‌شود (۲). شکل ۳، نفوذ نسبی ذی‌نفعان حوزه آبخیز Ngenge می‌باشد که در آن اندازه حلقه‌ها به اندازه گروه‌ها و نزدیکی حلقه‌ها به میزان همکاری بین ذی‌نفعان اشاره دارند (۶).

بررسی ظرفیت‌های جامعه، اطلاعاتی درباره توانایی جامعه برای تاثیرگذاری بر تصمیمات محلی، کار با هم برای ایجاد و حفظ تغییرات سودمند، و انطباق با تغییر از تاثیرات بیرونی خواهد داد. ظرفیت جامعه توسط توانایی جامعه برای هماهنگ کردن تلاش‌ها و منابع آن به شیوه‌ای که همکاری بین ذی‌نفعان و مقامات دولتی

شکل ۳- نفوذ نسبی ذی‌نفعان حوزه آبخیز (۲۱)

Figure 3. The relative influence of watershed stakeholder (21)

مفید است. برای انجام تجزیه و تحلیل سود حاصله می‌توان از روشی استفاده کرد که شبکه قدرت ذی‌نفعان را مطابق با سطح علاقه، همان‌طور که در شکل ۴ نشان داده شده، طبقه‌بندی کرد (۱۷).

ذی‌نفعان در مراحل مختلف تحت تأثیر سیاست‌گذاری قرار می‌گیرند. تجزیه و تحلیل ذی‌نفعان، علاقه آن‌ها و میزان تأثیرگذاری آن‌ها را نسبت به این سیاست بررسی می‌کند. این تحلیل در اولویت‌بندی تعاملات آن‌ها با گروه‌های ذی‌نفع اصلی، به‌ویژه آن‌هایی که به‌طور مستقیم تحت تأثیر قرار گرفته‌اند،

شکل ۴- شبکه قدرت ذی‌نفعان مطابق با سطح علاقه‌مندی (۱۷)

Figure 4. Power network of stakeholders according to the level of interest (17)

به مشکل چالش‌برانگیز باشند را فراهم می‌کند. جوامع به‌عنوان ذی‌نفعان که گروه هدف هستند به‌ندرت در تهیه پیش‌نویس مقررات محلی دخالت دارند (۱۷). یک واقعیت مهم این است که حذف مطالبه عمومی از فرآیند برنامه‌ریزی ممکن است منجر به ایجاد موانع در مدیریت موفق محیط زیست از جمله مخالفت عمومی شود. در مقابل، اجرای سیاست‌های زیست محیطی

افراد ذی‌نفع که علاقه زیاد اما قدرت کم دارند، نیاز به مدیریت دارند. کسانی که قدرت بسیار خوبی اما علاقه کم دارند، باید به میزانی از رضایت دست یابند که بتوانند از یک سیاست حمایت کنند. تحلیل شبکه قدرت/منافع اطلاعاتی از اغلب ذی‌نفعان، تأثیرگذار، درگیر و آن‌هایی که تنها اطلاعات دریافت می‌کنند، علاوه بر آن اطلاعاتی درباره افرادی که ممکن است برای رسیدن

گروه‌بندی می‌شوند. در حالی که مشارکت‌کنندگانی که دارای قدرت یکسان در تصمیم‌گیری بوده به‌خصوص مشارکت‌کنندگان دولتی، افرادی که موقعیت آن‌ها با موضوع متفاوت بوده و یا افرادی که قدرت آن‌ها در تصمیم‌گیری به‌طور قابل توجهی متفاوت خواهد بود، با هم گروه‌بندی نمی‌شوند. در گروه‌بندی‌ها یک تصویر معقولی از توزیع قدرت کلی می‌بایست ارائه شود. جدول ۳، چهار نوع از شرکت‌کنندگان را شناسایی کرده و نمونه‌هایی از آن را ارائه می‌دهد. همکاری و دخالت عموم مردم منجر به تصمیماتی می‌شود که از پشتیبانی و تعهد جامعه برخوردار بوده و همچنین پاسخگوی نیازهای محلی و منعکس‌کننده خواسته‌های جامعه هستند (۴).

معمولاً زمانی بهبود می‌یابد که ذی‌نفعان تحت تأثیر بخشی از فرآیند تصمیم‌گیری قرار گیرند.

روش اندازه‌گیری نسبت نیمرخ سیاسی

مراحل اجرایی نسبت نیمرخ سیاسی شامل موارد زیر است:

مرحله اول: شامل تعریف مسئله و یا هدف تصمیم‌گیری است. نیمرخ سیاسی تنها در صورتی می‌تواند اعمال شود که تصمیم ارائه شده به‌طور واضح در شرایط خاص تعریف شود. **مرحله دوم:** شناسایی عوامل دخیل و مؤثر در فرآیند تصمیم‌گیری و اجرای عملیات آبخیزداری را در بر می‌گیرد. در این رابطه، مشارکت‌کنندگانی که منافع اقتصادی یکسان دارند با هم‌دیگر

جدول ۳- طبقه‌بندی عوامل و شرکت‌کنندگان در نیمرخ سیاسی (۲۰)

Table 3. Classification of factors and participants in the political profile (20)

موقعیت اصلی تصمیم‌گیران		نوع ذی‌نفعان
خارج از محدوده تصمیم‌گیری	در داخل محدوده تصمیم‌گیری	
وزارت امور خارجه	مسئولین دولتی شهر	دولتی
(منابع طبیعی و مقررات زیست محیطی) خدمات حیات وحش و شیلات آمریکا	مسئولین دولتی شهرستان	
گروه‌های محیط‌زیستی	توسعه‌دهندگان	غیر دولتی
شهروندان اثرگذار		

اهمیت، تعداد دفعات و میزان اظهارات عمومی که شرکت‌کننده در مورد تصمیم بیان می‌کند تعیین می‌شود. توجه به منافع اجتماعی، سیاسی و اقتصادی از اهمیت ویژه‌ای نیز در این مرحله برخوردار است.

- اهمیت مسئله

در مورد اهمیت مسئله از نظر مشارکت‌کننده نیز، امتیازات شامل اعداد بین صفر تا سه بوده به‌طوری که امتیاز صفر نشان‌دهنده عدم علاقه یا نگرانی فرد نسبت به موضوع است و امتیاز سه برای مشارکت‌کنندگانی است که موضوع را دارای اولویت بالا در نظر می‌گیرند. این واقعیت را باید در نظر داشت که اهمیت می‌تواند به

مرحله سوم: محاسبه میزان موقعیت، قدرت^۲ و اهمیت مسئله^۳ برای هر یک از شرکت‌کنندگان را شامل می‌شود. در این مرحله برای هر یک از سه شاخص موقعیت، قدرت و اهمیت مسئله، امتیازاتی برای افراد شرکت‌کننده در نظر گرفته می‌شود.

- موقعیت

در تعیین میزان موقعیت، نمره افراد موافق شامل اعداد ۳، ۲، و ۱+ بوده، عدد صفر برای نظرات خنثی و اعداد ۱-، ۲- و ۳- برای نظرات مخالف است که اعداد بزرگ‌تر نشان‌دهنده شدت نظرات مشارکت‌کنندگان است. در رابطه با قدرت که شامل اعداد بین صفر تا ۳ می‌باشد، عدد صفر نشان‌دهنده عدم قدرت یا تأثیر و عدد ۳ نشان‌دهنده تأثیر قابل توجه با قدرت زیاد است. هنگام برآورد

مرحله چهارم: در برگیرنده محاسبه وزن برای هر شرکت‌کننده و کل سیستم است که امتیازات ثبت شده هر یک از شرکت‌کنندگان از مرحله ۳ (موقعیت، قدرت و اهمیت) با علامت مثبت و منفی در هم ضرب شده و وزن هر کدام مشخص می‌شود. در ادامه پس از محاسبه وزن هر یک از شرکت‌کنندگان، مجموع امتیازات مثبت و منفی همه شرکت‌کنندگان به صورت جداگانه محاسبه می‌شود.

مرحله پنجم: محاسبه نسبت نیمرخ سیاسی (PPR) است. نسبت نیمرخ سیاسی همان نسبت مجموع امتیازات مثبت همه شرکت‌کنندگان به مجموع امتیازات منفی آن‌هاست یا به عبارتی وزن خالص بین کسانی که موافق و مخالف تصمیم مورد بحث هستند (رابطه ۱). این نسبت به معنی یک اندازه‌گیری از منافع اجتماعی و هزینه‌های تصمیم است. نسبت بزرگ‌تر از یک نشان‌دهنده سود خالص (توافق خالص جامعه) از دیدگاه سیاسی و اجتماعی بوده، در حالی که نسبت کوچک‌تر از یک نشان‌دهنده هزینه خالص است. ارزش عددی یک نیز نشان‌دهنده تعادل بین سود و هزینه است.

$$(۱) \quad \text{امتیازات منفی} / \text{امتیازات مثبت} = \text{PPR} = \text{نسبت نیمرخ سیاسی}$$

$$IR = \frac{sps - sns}{TOTS} \quad (۲)$$

مراحل اجرایی نسبت نیمرخ سیاسی در تعیین نگرش ذی‌نفعان در اقدامات مربوط به کشاورزی و منابع طبیعی در شکل ۵ نشان داده شده است.

سرعت و به‌طور قابل‌توجهی توسط رویدادهای بیرونی و نفوذ موضوعات دیگر تغییر کند.

- قدرت

هنگام تخمین قدرت یک شرکت‌کننده، بایستی سؤال شود که آیا شرکت‌کننده منابعی را برای جلوگیری از یک تصمیم یا ایجاد یک واقعه دارد؟ هم‌چنین تعیین شود که آیا اختیارات قانونی مورد توجه است یا خیر؟ تعیین شود اگر دارای ثروت مورد توجه باشد، چه میزان از ثروت شرکت‌کننده در تصمیم، تأثیر دارد؟ نباید این‌گونه تصور شود که شرکت‌کننده قدرتمند در یک سری از مسائل جامعه، لزوماً در همه مسائل قدرتمند است. در واقع قدرت بالای شرکت‌کننده در یک موضوع به این معنی نیست که ممکن است در سایر موضوعات قدرت داشته باشد، و قدرت بالایی را تضمین نمی‌کند. شرکت‌کنندگان موافق و مخالف باید در نظر گرفته شوند، موافقان قدرتمند تأثیر بیشتری در اتخاذ تصمیم‌گیری یا حل مشکل خواهند داشت، مخالفان قدرتمند، روند اتخاذ تصمیم‌گیری را طولانی یا از آن جلوگیری می‌کنند.

رابطه (۲) را بیان می‌کند. در این رابطه IR شاخص تصمیم از +۱ تا -۱، sps و sns به‌ترتیب بیان‌گر مجموع امتیازات مثبت و منفی هر کدام از شرکت‌کنندگان در نمودار نیمرخ سیاسی و TOTS مجموع sps و sns است (۳).

شکل ۵- مراحل اجرایی نسبت نیمرخ سیاسی

Figure 5. Executive steps of the political profile ratio

بحث و نتیجه‌گیری

اوقات توسط گروه کوچکی که با اوضاع آشناست، انجام می‌شود. این امکان وجود دارد که در زمان ضرورت از ابزار تحقیق استفاده شود. انواع عواملی که باید در هر مقوله مورد توجه قرار گیرند عبارتند از: آن چه شرکت‌کننده درباره موضوع می‌گوید صرف‌نظر از وضعیت اقتصادی، اجتماعی یا سیاسی که موقعیت آن به احتمال زیاد بر پایه منافع شخصی است، باید خوانده و شنیده شود. در مواردی ممکن است موقعیت، قدرت و اهمیت هدف در طول زمان برای هر یک از مشارکت‌کنندگان تغییر نماید. از این‌رو تحلیل نیمرخ سیاسی باید در طی زمان و در طول فرآیند تصمیم‌گیری، اجرا و بهره‌برداری تکرار شود. با استفاده از نسبت نیمرخ سیاسی (PPR) امکان تعریف انواع ذی‌نفعان، مشکلات و تصمیم‌گیری‌ها در زمینه‌های کشاورزی، منابع طبیعی و محیط زیست فراهم می‌شود و در رابطه با تضادها و تعارض‌های موجود پیرامون مسئله خاص، اولویت‌هایی ارائه داده می‌شود. استفاده از این روش، سهل و راحت بوده که محاسبه آن به صورت کمی امکان‌پذیر است و همچنین اولویت‌بندی اهمیت، قدرت و موقعیت هر کدام از دست‌اندرکاران/ذی‌نفعان را در

در این تحقیق، ماهیت، اهداف و کاربردهای نسبت نیمرخ سیاسی در ارزیابی رویکرد و نگرش ذی‌نفعان به مشارکت در حل مشکل یا اقدامات مدیریتی مورد ارزیابی قرار گرفته است. در بسیاری از مجامع تاکید بر این است که مدیریت موثر حوزه‌های آبخیز بدون مشارکت و حمایت عمومی امکان‌پذیر نیست (۲۰). از طرفی، همکاری و دخالت عموم مردم منجر به تصمیماتی می‌شود که از پشتیبانی و تعهد جامعه برخوردار هستند و همچنین پاسخگوی نیازهای محلی و منعکس‌کننده خواسته‌های جامعه هستند. مشارکت جامعه در برنامه‌ریزی و مدیریت آبخیز، علاوه بر بهبود سرمایه انسانی باعث بهبود سرمایه و انسجام اجتماعی می‌شود (۱). ایجاد و حفظ مشارکت کلید مدیریت مؤثر حوزه‌های آبخیز است. به‌طور معمول بهترین تلاش‌های آبخیزداری از طریق بهره‌برداران محلی که بر شناسایی و حل مشکلات حوزه‌های آبخیز تمرکز نموده‌اند، انجام شده است (۲۰).

وظیفه ارزیابی موقعیت، قدرت و اهمیت هر یک از شرکت‌کنندگان می‌تواند توسط یک فرد انجام شود، اما بیش‌تر

with the aim of determining the proportion of social profile in the watershed decision-making process (Case study: Imamkandi watershed of Urmia). Master's Thesis in Watershed Engineering, Faculty of Agriculture and Natural Resources, Mohaghegh Ardabili University: page 84. (In Persian)

8. Kristin, F., Akamani, K., Halvorsen, K.E., Kozich, A.T. 2015. The role of social science in successfully implementing watershed management strategies. *Contemporary Water Research & Education*, 154: 85-105.
9. Thomas, W.L., Pellett, C.A., Allen, J. 2019. Stakeholder engagement: methods of inclusion in south arolina state water plan decision-making. *South Carolina Water Resources*, 6(1): 62-69.
10. Arun, K.C., Pant, A., Aggarwal, P.K., Vasireddy, V.V. 2019. Stakeholders' prioritization of climate-smart agriculture interventions: Evaluation of a framework. *Agricultural Systems*, 174: 23-31.
11. Vaithiyath, G.S., Sreenivasa Rao, I. 2018. A study on extent of participation and perception of farmers on benefits of IWMP (integrated watershed management programme). *Extension Education*, 30(2): 6055-6048.
12. Ignatius, S., Gijt, J.G.D., Parahyangsari, S.K., Niyomukiza, J.B. 2020. Watershed management index based on the approach of the village watershed model (VWM) towards sustainability. *International Soil and Water Conservation Research*, 8(1): 35-46.
13. Shahroudi, A.A., Chizari, M. 2016. Influential factors of farmers' attitude

تصمیم‌گیری‌ها مشخص می‌کند. شیوه طرح سوالات در نسبت نیمرخ سیاسی بر نحوه پاسخ مشارکت‌کنندگان تأثیر خواهد داشت، بنابراین باید نهایت دقت در طراحی سوالات مد نظر قرار گیرد. قابل ذکر است که تعیین امتیاز اهمیت، قدرت و موقعیت توسط خود محاسبه‌کننده تعیین خواهد شد که ممکن است باعث ایجاد جهت‌گیری در نتایج شود.

References

1. Sawari, M., Eskandari Doman, H. 2018. The role of participatory management in empowering local communities against drought in the south of Kerman province, *Land Planning and Development*, No. 2, 124-171. (In Persian)
2. Bagdi, G., Kurothe, R. 2014. People's participation in watershed management programmes: Evaluation study of Vidarbha region of Maharashtra in India. *International Soil and Water Conservation Research* 2(3), 57-66.
3. McDermaid, K.K., Barnstable, D.C. 2001. User Step by step guide to conducting a social profile for watershed planning. University of Illinois, *Natural Resources and Environmental Sciences (NRES)*. 96p.
4. Fiona, P.M., Kessler, A., Leber, K., Visser, S. 2013. The use of stakeholder analysis in integrated watershed management. *Mountain Research and Development*, 33(2): 122-131.
5. Wagenet, L., Pfeffer, M. 2003. Stakeholder participation in watershed mangment. *Water Resources IMACT*, PART 1.
6. Heathcote, I.W. 1998. *Integrated watershed management, principles and practice*. School of engineering university of Guelph, USA. 464p.
7. Malekli, H. 2018. Evaluating the effect of watershed management measures

- Environment Environmental Strategies Research, 56p.
18. Barati, A.A., Ramezani, M., Amini, A.M., Ali Beigi, A.H. 2013. Attitude and tendency of farmers in Isfahan province towards participating in agricultural educational and extension courses based on the Fish-Bain-Eysen model, Agricultural Education Management Research Quarterly, No. 29, 6-73. (In Persian)
 19. Hutahaean, M. 2016. The Importance of Stakeholders Approach in Public Policy Making. International Conference on Ethics in Governance: Advances in Social Science, Education and Humanities Research, volume 84.
 20. Creighton, J.L., Priscoli, J.D., Dunning, C.M. 1998. Public involvement techniques. Institute for Water Resources, U.S. Corps of Engineers Alexandria, VA. 16p.
 21. Fiona, P.M., Kessler, A., Leber, K., Visser., S. 2013. The use of stakeholder analysis in integrated watershed management. Mountain Research and Development, 33(2): 122-131.
 - towards participation in water harvesting cooperative (a case study in Razavi Khorasan Province), Agricultural Sciences and Techniques and Natural Resources, No. 42, 299-312. (In Persian)
 14. Moini, A., Mohammadi Kangrani, H., Halisaz, A. 2013. Investigating the network of cooperation between public and government institutions in the implementation of watershed projects (Barnetin village of Hormozgan province), Environmental Erosion Research, 9: 45-58. (In Persian)
 15. Ravanborg, J.N.H.M., Westermann, O., Probst., K. 2001. User participation in watershed management and research. Water Policy 3:507-520.
 16. Bardi Sheikh., V., Mostafazadeh, R. 2019. Watershed project management guide, first volume, publications of Gorgan University of Agricultural Sciences and Natural Resources, p. 461. (In Persian)
 17. Moberg, A. 2006. Environmental systems analysis tools for decision-making. Royal Institute of Technology Department of Urban Planning and